

EEN DRINGENDE OPROEP VAN DE DANS IN NEDERLAND

Het bestel knelt - een dansinfarct dreigt - hoog tijd voor maatwerk.

INLEIDING

De rek is eruit

Als danssector in Nederland zijn we niet gewend het hoogste woord te voeren. We denken - en zijn - altijd in beweging. We slaan niet snel met de vuist op tafel. We werken liever op kousenvoeten. Maar nu kan het niet langer. We moeten van ons laten horen en onze stem verheffen. Want de rek is eruit, de bodem is in zicht. Niet voor niets kreeg choreograaf Ann Van den Broek alom bijval, toen ze medio oktober tijdens de Nederlandse Dansdagen haar grote zorgen uitsprak in 'De Staat van de Dans' omdat "in Nederland vooral naar het eindresultaat van kunst wordt gekeken, niet naar de waardevolle processen eromheen." Deze prestatiegerichtheid werkt perverse prikkels in de hand: "Door kunstenaars wordt ontzettend veel geïnvesteerd. Ondanks de bezuinigingen is er hard doorgewerkt. De realiteit is dat dansers soms wordt gevraagd om zonder of voor weinig salaris te werken. Producties draaien vaak voor de helft op stagiaires. Dat is geen gezonde situatie. Wanneer bereiken we de bodem? Wie zorgt voor de financiën die bij een Fair Practice Code horen?", aldus artistiek leider Ann Van den Broek in De Staat van de Dans 2018.

https://www.nederlandsedansdagen.nl/uploads/files/Staat_van_de_Dans_12_oktober_2018.pdf

Flexibiliteit zit in het DNA van de dans ingebakken. Maar als dansmakers zijn we de afgelopen jaren misschien wel té flexibel geweest. We hebben ons in alle bochten gewrongen om problemen het hoofd te bieden, bezuinigingen op te vangen en knelpunten te omzeilen. We blijven duwen en trekken om de dynamiek van de dans in de verschillende formats van talloze regelingen te dwingen. Maar het te krappe bestel knelt. De maakpraktijk heeft zich door allerlei ontwikkelingen zodanig geëvolueerd dat die botst tegen de grenzen van de huidige subsidiestructuur. Schotten tussen verschillende regelingen, tussen BIS en FPK en tussen gezelschappen en podia staan in de weg. Er moet worden onderzocht welke ontschotting het meest urgent en meest noodzakelijk is en wat het effect van ontschotting is. Er moet maatwerk komen, willen we niet afkoersen op een dansinfarct. Natuurlijk willen we ook benadrukken welke positieve vibe van dans uitgaat, met haar energieke kracht, verbluffende virtuositeit, sensitieve schoonheid en avontuurlijke uitstraling. En haar vermogen tot verwondering en verbinding naast haar lef te ontregelen en te provoceren. Maar we overdrijven niet als we zeggen dat de huidige krapte een ongezonde sector tot gevolg heeft.

We hebben ons verenigd

We worden gelukkig door meer gedreven dan uitputting en ongerustheid alleen. We willen recht doen aan onszelf, aan spannende ontwikkelingen, aan potentieel publiek, aan nieuwe maakpraktijken en actuele vormen van cultureel ondernemerschap. We zien nog steeds een grote toekomst voor de dans in Nederland en zoeken naar mogelijkheden om de diversiteit in de dans recht te doen én te omarmen. Beweging is nog steeds ons sleutelwoord. Daarom vragen we aan fondsen, overheden, ministers, adviesorganen en podia om nú mee te bewegen. Wij hebben ons verenigd. We zijn gezamenlijk het gesprek gestart over de toekomst van de dans in Nederland. Dat maakt veel los. In de bijlagen staat inzichtelijk genoemd wat vijf sub-sectoren als belangrijkste kwaliteiten, knelpunten en actiepunten zien van hun specifieke groep makers:

- 1) **de urban dans**
- 2) **de jeugddansgezelschappen**
- 3) **de talentontwikkelaars**
- 4) **de projectgezelschappen & onafhankelijke makers**
- 5) **de structureel gesubsidieerde gezelschappen (BIS en FPK)**

Een deel van de bevindingen uit deze vijf sub-sectoren komt overeen: veel knelpunten ervaren we met z'n allen; eenzelfde kracht houdt ons allemaal op de been; en de meeste actiepunten richten we aan politiek, fondsen, podia, overheden én aan onszelf. Daarom formuleren we hieronder in gezamenlijkheid waar we goed in zijn, wat er fout gaat en waar actie geboden is. We zijn strijdbaar, spreken ons uit en rekenen erop te worden gehoord.

Met dit schrijven geven we handen en voeten aan het sectoradvies dans van de Raad voor Cultuur (*Alles beweegt*; <https://www.cultuur.nl/adviezen/podiumkunsten/raad-voor-cultuur-benut-potentie-van-nederlandse-danssector/item3891>). De raad heeft in haar sectoradvies *Alles beweegt* duidelijk de maatschappelijke relevantie en de positieve impact van dans onderschreven. We maken dit concreet, we beschrijven knelpunten en noemen actiepunten om het danslandschap te versterken en onze publieksopbouw te stimuleren en om te voorkomen dat Nederland een ongezonde danssector ontwikkelt. Ons danslandschap is een complex en rijk ecosysteem. Er liggen veel kansen om in Nederland en daarbuiten meer publiek mee te nemen in de ontwikkeling en presentatie van onze kunstvorm. Vandaar onze voorstellen. En wil de dans daadwerkelijk een gezonde impuls krijgen en verder afbrokkelen, moet er in de gehele sector worden geïnvesteerd. Onderstaande actiepunten gelden dus in samenhang.

VIJF KWALITEITEN VAN DE DANS IN NEDERLAND

1) We zijn flexibel, veerkrachtig, communicatief en nieuwsgierig

Dansmakers, choreografen en dansers zijn van nature flexibel en veerkrachtig, dat brengt het vak als vanzelf met zich mee. Maar ook de brede oriëntatie in het kunstenveld – zoals de samenwerking met opleidingen, onderwijs, muziek, scenografie, film, theater en beeldende kunst - vraagt om een nieuwsgierige en flexibele attitude. Makers verbreden en verdiepen hun manier van creëren en hun wijze van communicatie met het publiek. Taal is geen barrière – dans communiceert tussen de regels en heeft het menselijk lichaam als unieke spreekbuis.

2) We zijn innovatief en risicobereid

Dans verhoudt zich niet tot stilstand. Innovatie is onze brandstof. We kijken vooruit en schuwen risico's niet, omdat we weten dat ontwikkeling en onderzoek onontbeerlijk zijn voor een dynamische kunstvorm en een gezonde danssector. Het raakt ons in het hart dat we hierop het meest hebben moeten inleveren.

3) We zijn divers, pluriform en virtuoos en trekken een breed (potentieel aan) publiek

Van urban dans tot klassiek ballet, van jeugddans tot performance, van talentenjacht tot dans-oplocatie en van dansfilm tot danstheater. De dans in Nederland is kleurrijk, divers en van hoog tot extreem hoog niveau. Met uiterste krachtinspanning heeft het dansveld getracht de verschraving tegen te gaan, veroorzaakt door de harde en grootscheepse bezuinigingen in 2013. De vier BIS-gezelschappen (Het Nationale Ballet, Nederlands Dans Theater, Introdans en Scapino Ballet Rotterdam) bereiken samen met Conny Janssen Danst en de jeugdgezelschappen een steeds breder publiek. Talentontwikkelaars, projectgezelschappen en onafhankelijke makers dragen daar op hun manier een stevige steen aan bij en voeden een specifiek publiek van avontuurlijk ingestelde toeschouwers. De urban dans komt voort uit een eigenzinnige creatieve scene, boort een nieuw potentieel aan (zowel qua publiek als qua werkwijze) en vraagt om een plek in de canon met behoud van eigen karakter. De jeugddansgezelschappen overstijgen generaties en bouwen aan het publiek van de toekomst.

Ook de Raad voor Cultuur refereert in haar 'sectoradvies dans' naar 'de bloeiende danscultuur in Nederland, met een opvallend levendige urban scene'. 'De danskunst in Nederland is van hoog niveau en veel nieuwe ontwikkelingen worden hier omarmd.', aldus de Raad.

Echter, met het huidige beleid wordt de grote potentie van de danskunst nog onvoldoende benut, zo stelt het sectoradvies ook. Daarom roept de Raad de overheden en de danssector op zich in te spannen om de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de danskunst in Nederland te vergroten. Volgens de raad is de opdracht voor de komende jaren: hoe vergroten en verbeteren we de dansprogrammering op Nederlandse podia en zorgen we dat de dans zichtbaarder en toegankelijker wordt voor een grotere groep Nederlanders? De Raad benadrukt in het sector-advies de potentie van de dans binnen het entertainment-aanbod. Onze actiepunten, hieronder geformuleerd, sluiten daar zeker op aan, maar wij leggen meer de nadruk op de dans als kunstvorm, minder op de dans als amusementsvorm (te meer daar de Raad dat in het sectoradvies al heeft gedaan).

4) We werken interdisciplinair en zijn vertrouwd met hybride werkvormen

Samenwerking zit in ons DNA. Of het nu met dansvakopleidingen, festivals, sociaal-maatschappelijke instellingen of andere kunstdisciplines is, zoals muziek, beeldende kunst, film, design of theater. We zoeken elkaar voortdurend op. Steeds vaker en steeds hechter. De danskunst verbindt culturen, generaties en kunstvormen. Een hybride maakpraktijk is eerder regel dan uitzondering, zeker bij professionals die zich bewegen buiten de Basisinfrastructuur.

5) We zijn internationaal georiënteerd

Dit behoeft nauwelijks toelichting voor een kunstvorm die niet gebonden is aan taal. Bekijk het werkveld en de afzetmarkt van in Nederland gevestigde gezelschappen, choreografen en makers, en de internationale positie moge duidelijk zijn. Nederlands Dans Theater en Het Nationale Ballet behoren tot 's werelds beste dansgezelschappen. Op plaats één van de lijst met meest naar het buitenland reizende dansgezelschappen staat De Stille. En veel onafhankelijke makers werken vanzelfsprekend grensoverschrijdend. Toch blijven bijbehorende waardering, erkenning en financiering voor een deel van het Nederlandse dansveld hierbij achter. Mogelijkheden blijven onbenut. Kansen blijven liggen. De internationale oriëntatie wordt in Nederland niet altijd goed begrepen.

VIJF KNELPUNTEN

1) We zijn té flexibel en te zeer meegegaan in de versnippering van de subsidiestructuur.

We hebben ons te veel in bochten gewrongen om de knelpunten het hoofd te bieden en ons te veel geplooid naar opgelegde, onwerkbaar criteria. We zijn grenzeloos, dat is onze kracht én onze zwakte. Daardoor is de pijn oneerlijk verdeeld. Vaak zelfs zo dat talent uiteindelijk besluit te stoppen of zijn heil in het buitenland te zoeken.

2) Het bestel is te veel gericht op prestatie, en te weinig op ontwikkeling en onderzoek. De ruimte om onderzoek te kunnen doen is geminimaliseerd. Hierdoor stopt de innovatie binnen de dans. In alle geledingen, van de onafhankelijke makers en projectgezelschappen tot de BIS-gezelschappen en de FPK-gefinancierde gezelschappen. Ja, ook bij hen regeert de prestatiedruk. Al levert die de grootste problemen voor professionals die buiten de BIS opereren.

Het subsidiebestel wordt gedictieerd door verouderde aannames over hoe er in de praktijk wordt gewerkt. De maakpraktijk heeft zich al langere tijd vernieuwd. Voorstellingen vinden hun vorm gedurende langere periodes, verdeeld over verschillende tijdsblokken.

Voorstellingen zouden vaker moeten kunnen worden getest voor een publiek.

Publieksgroepen zouden ook eerder in het maakproces betrokken kunnen worden, dat is een wens van veel makers. Niet alleen het eindresultaat is interessant.

De subsidiesystematiek moet hierop worden afgestemd, zodat de praktijk niet wordt gekortwiekt tot die verwrongen past in een verouderd subsidiemodel. En zodat onderzoek en reflectie een betere, zorgvuldige en erkende plek krijgen.

- 3) De keten blijkt niet doorlopend te zijn, talent stopt of vertrekt.** Talentontwikkelaars hebben in Nederland de versnippering (als gevolg van de draconische bezuiniging) proberen tegen te gaan. De nieuwe samenwerkingsvormen zijn echter niet verankerd in het bestel. Bovendien is er een groot gat ontstaan tussen de ontwikkeling van nieuwe makers naar een stabiele praktijk, zoals tussen de Nieuwe Makersregeling en een zelfstandige toekomst in. Deelnemers aan de Nieuwe Makersregeling werken zich gedurende twee tot vier jaar een slag in de rondte om alle geboden mogelijkheden uit te nutten, maar belanden niet zelden daarna in een stroperig moeras van onmogelijkheden. Ook voor elders opgeleide nieuwe makers stopt de ontwikkeling, nadat ze het 'huidige talentontwikkelingstraject' zijn ontgroeid. Jarenlange investering wordt daardoor vaak teniet gedaan.
- 4) De Fair Practice Code klinkt mooi op papier, maar is voor veel dansmakers een onhaalbare realiteit.**
De Fair Practice Code is een collectieve verantwoordelijkheid, van werkgevers en werknemers, maar voor veel choreografen een onhaalbare doelstelling, net als naleving van de CAO Dans en Theater en verplichte deelname aan Het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Gezelschappen die afhankelijk zijn van projectsubsidies kunnen zelden dansers jaarcontracten aanbieden. Hoe kun je in de praktijk trouw blijven aan de vijf waarden waar deze code voor staat: vertrouwen, duurzaamheid, solidariteit, diversiteit en transparantie? Dat is schier onmogelijk met de huidige projectsubsidies. Of je moet concessies doen aan je artistieke visie en je verschaft minder werk door slechts nog met kleine aantallen dansers te werken. De Fair Practice Code heeft dan tot gevolg dat er minder werk voor handen is. De verbetering van de arbeidsmarktpositie van zzp'ers en werkenden in de culturele sector verdient terecht volop aandacht en ondersteuning, maar er moet daarbij goed naar een werkbare praktijk en eventueel knellende gevolgen gekeken worden. De artistieke flexibiliteit moet niet worden belemmerd door collectief opgelegde (verouderde) arbeidsvormen. Nu er politieke aandacht is voor de arbeidsmarktpositie van kunstenaars, dient hierin de achtergestelde positie van dansers ten opzichte van andere kunstenaars sterk in meegewogen worden.
- 5) De diversiteit van de dans is te weinig verankerd in het bestel.** Zo missen in de verankering bijvoorbeeld nadrukkelijk de urban dans en de jeugddans, beide met hun specifieke manier van maken en hun specifieke publieksbenadering. De Raad voor Cultuur wijst in de sectoranalyse dans de urban dans en de jeugddans expliciet aan als belangrijke spelers in het bereiken en ontwikkelen van een breed (potentieel) publiek voor de Nederlandse dans.

VIJF ACTIEPUNTEN

We geloven dat we samen een systeem vormen: dansmakers, gezelschappen, instellingen, festivals, fondsen, overheden, politiek en podia. We doen het met z'n allen. En dus kunnen we ook proberen het met z'n allen anders te doen. Niet door naar believen uit onderstaande actiepunten aan *cherry picking* te doen. Maar door met z'n allen te zorgen dat beleid de kunsten volgt, en niet andersom.

We roepen onszelf op om:

- Meer voor elkaar te betekenen, meer kennis en expertise uit te wisselen, ons te verenigen
- Samen alert te zijn op een betere doorstroming binnen de keten
- Meer samen op te trekken in marketing en communicatie
- Vaker met andere domeinen om de tafel te gaan zitten, zoals wetenschap, sport, opleiding en economie, om elkaar van nieuwe inzichten te voorzien

- Kansen creëren en aan te grijpen door aan te sluiten bij de ontwikkeling van Stedelijke Cultuurregio's, als toekomstige brandpunten van culturele dynamiek
- Creative producers op te leiden die ondersteuning kunnen bieden aan meerdere prille gezelschappen en onafhankelijke makers en die begrijpen wat noodzakelijk is voor een nieuwe, flexibele, hybride manier van werken
- Publieksontwikkeling niet slechts aan de podia over te laten, maar samen en zelf nieuwe publieksstrategieën te ontwikkelen om toeschouwers in een andere rol bij onderzoek, maakproces en voorstelling te betrekken
- Gezamenlijk aanbod en afname beter op elkaar af te stemmen

We roepen **de fondsen** op om:

- Maatwerk te bieden. Er is een dringende behoefte aan subsidieregelingen die afgestemd zijn op nieuwe maakpraktijken. Een danskunstenaar creëert in fasen, niet in een hogedrukketel van een paar weken. Onderzoek ons voorstel om projectsubsidies en speelsubsidies uit elkaar te trekken.
- Naar ontschotting te streven, dat wil zeggen, onderzoek waar het mogelijk is de strikte scheiding tussen regelingen op te heffen, daar waar die de praktijk onnodig weerbarstig of zelfs onmogelijk maken
- Meer coproducties mogelijk te maken van uiteenlopende partijen zoals tussen BIS-gezelschappen en FPK-gezelschappen en tussen makers, gezelschappen en podia
- Een landelijk platform te ontwikkelen en financieel te ondersteunen, waar onafhankelijke makers terecht kunnen voor gezamenlijke ondersteuning in organisatie, marketing en afzet, dus inclusief financiering voor creatieve producers en ondersteunende organisatie. Onderzocht dient te worden waar dit landelijke platform kan aansluiten bij bestaande structuren.

We roepen **overheden** op om:

- De ontwikkelingen van Stedelijke Cultuur Regio's te stimuleren en te ondersteunen
- De verantwoordelijkheid te nemen voor de gehele keten en gaten daarin te dichten
- Ontschotting en afstemming tussen de lokale, provinciale en landelijke regelingen
- Verouderde beleidskaders updaten naar vernieuwde kunstpraktijken
- De meerwaarde van lokaal opererende dansmakers versterken en kruisbestuiving stimuleren tussen danskunstenaars en andere (maatschappelijke) domeinen
- Durf te tonen door te investeren in een creatieve sector waaronder de podiumkunsten, zodat die met hun tijd mee kunnen gaan. In het huidige, economisch verbeterde klimaat blijft de investering in de podiumkunsten vooralsnog achter bij andere sectoren. Financiële reparatie blijft nog steeds nodig.
- De nieuwe samenwerkingsverbanden in talentontwikkeling, die zijn ontstaan om versnippering te voorkomen en tegen te gaan, te verankeren in het bestel

We roepen de **Raad voor Cultuur** en de **Minister van OCW** op om:

- Het bestel te innoveren zodat het aansluit bij het DNA van nieuwe maakpraktijken en gelijke tred houdt met de evolutie van het kunstenveld
- De voorwaarden te scheppen voor goed werkgeverschap en een constructieve en werkbare toepassing van de Fair Practice Code voor alle organisaties dus haalbaar te maken voor kleine organisaties (opdrachtgevers en werkgevers) die doorgaans met kortlopende bepaalde-tijdscontracten werken en/of opdrachtovereenkomsten.

- De gangbare, variabele werkpraktijk in de dans uit te leggen aan de Belastingdienst en FNV Kiem, waardoor beleid over pensioenvoorzieningen enzovoort op de werkpraktijk aansluit en niet andersom
- De diversiteit van de dans te verankeren in het bestel, zoals voor de jeugddans (met bijbehorende educatie) en de urban dans (met bijbehorende maakpraktijk), alsook de talentontwikkeling in de dans beter te verankeren in het bestel
- De financiering van de Omscholingsregeling als integraal onderdeel te versleutelen bij de structureel gesubsidieerde gezelschappen. En voor de projectgezelschappen, de onafhankelijke makers en de zzp-ers de Omscholingsregeling uit te breiden met (bijvoorbeeld) een Broodfonds en hiervoor extra financiering vrij te maken
- De financieringsregelingen van de BIS (meerjarige financiering op grond van beleidsplannen) en de FPK (meerjarige activiteitenfinanciering op grond van productieplannen) beter op elkaar af te stemmen, dat wil zeggen een overeenkomstig, werkbaarder alternatief te verzinnen voor de in de (meerjarige) subsidiebeschikking van het FPK opgenomen prestatie-eisen (inclusief spreiding) en productiefinanciering. Geef het FPK de ruimte om op eenzelfde manier als in de BIS subsidie te verstrekken voor een totaalpakket van activiteiten van een instelling, in plaats van die alleen te koppelen aan het aantal uitvoeringen, zoals dat nu het geval is. De raad geeft in het sectoradvies als actiepunt ook aan (pag 12, *Alles beweegt*) dat de meerjarige activiteitenregeling van het FPK anders ingericht moet worden:

“Het probleem dat de meerjarige regeling vooral op productie en speelbeurten is gericht en gezelschappen weinig middelen biedt voor educatie, participatie, maatschappelijke inbedding, onderzoek en andere wezenlijke aspecten van de kunstpraktijk geldt evengoed voor de dans. Ook hier adviseren we meer maatwerk en minder productiedwang.”
- Het beleid de kunsten te laten dienen en niet andersom.

We roepen programmeurs/theaterdirecteuren op om:

- De dialoog aan te gaan en de mogelijkheden voor coproducties te onderzoeken, ook binnen een toekomst van stedelijke cultuurregio's
- Gezamenlijk de verantwoordelijkheid te nemen voor en het risico te dragen van een rijk gekleurde en avontuurlijke dansprogrammering
- Gezamenlijk op zoek te gaan naar nieuw en diverser publiek
- Gezamenlijk aanbod en afname beter op elkaar af te stemmen.
- Gezamenlijk de nek uit te steken voor nieuwe presentatievormen en waar mogelijk te investeren in serie-bespeling

Bijlage 1: Sub-sector Urban Dans

Bijlage 2: Sub-sector Jeugddansgezelschappen

Bijlage 3: Sub-sector Talentontwikkelaars

Bijlage 4: Sub-sector Projectgezelschappen en onafhankelijke makers

Bijlage 5: Sub-sector Meerjarig gesubsidieerde BIS- en FPK-gezelschappen